

第 4 課 Lekce IV

Obsah:

1a 題名	Vnořená propozice	3
2a	気付き	3
3a	例文 Příkladové texty.....	4
4a	解説 Výklad cílové látky.....	5
1b 題名	Slovesné tvary	7
2b	体系の気付き.....	7
3b	例文 Příkladové texty	8
4b	解説 Výklad cílové látky	9
1c 題名	Slovesné konstrukce	13
2c	気付き.....	13
3c	例文 Příkladové texty.....	14
4c	解説 Výklad cílové látky.....	15
1d 題名	Modifikace a doplnění procesních predikací.....	17
2d	気付き	17
3d	例文 Příkladové texty	18
4d	解説 Výklad cílové látky	19
1e 題名	Paralelní spojování substantiv.....	23
2e	気付き	23
3e	例文 Příkladové texty.....	24
4e	解説 Výklad cílové látky.....	25
派生語	Derivace.....	27
表現	Výrazivo.....	29
5a	単語 Základní slovní zásoba.....	31

5b 単語	Doplňující slovní zásoba	35
6 本文	Hlavní text	37
7 会話	Dialog	39
8 まとめ	Shrnutí	40
9 決まり文句	Frazeologie	41
10 文化・社会	Kultura a společnost	44
Příloha	45

1a 題名 Vnořená propozice

復習 副詞形, subjektivní orientace japonštiny

2a 気付き

場面 1: *Jan se baví s Kenem o Asako.*

Jan: 朝子あさこさんのお父とうさんの仕事しごとは何なんですか？

ケン: 何ですかね。公務員こうむいんだと思おもいます。

注: 思おもいます = myslím si

- 問:
1. Ken poukazuje na skutečnost, že neví, jaké zaměstnání má tatínek Asako (*Joku wakarimasen*). Jakou funkci má konstrukce と思おもいます na konci Kenovy repliky?
 2. Co předchází konstrukci と思おもいます? O jaký tvar se jedná?
 3. Výraz *omoiyasu* je tvarem slovesa *omou* ('myslí si'). Kdo je subjektem daného slovesa v příkladu výše?

場面 2: *Jan se Kenovi zmínil o svém plánu jet o zimních prázdninách na výlet do Thajska. Nyní Jan uvažuje nahlas a Ken na to reaguje.*

Jan: 冬ふゆのタイたいの天気てんきは暖あたたかいかな。

ケン: そうですね。暑あついと思おもいますよ。

注: かな = [koncová partikule vyjadřující přemítání nad neurčitou propozicí]

- 問:
1. V jakém tvaru je predikace před konstrukcí と思おもいます v Kenově výpovědi?
 2. Co sdílí (nebo nesdílí) predikace *kómuin da* v prvním příkladu a *acui* v druhém příkladu?

3a 例文 例文 Příkladové texty

1. *Ken jel s Janem o víkendu na výlet do Kjóta. Před odjezdem zpět do Nagoje Ken kupuje nakládanou zeleninu jako dárek pro profesora Jošidu.*

Jan: ^{つけもの}漬物つけものですね。^{みやげ}お土産みやげですか？
‘To je *cukemono*, že? Má to být dárek?’

ケン: ^{よしだせんせい}そうですね。吉田先生よしだせんせいは^{つけもの}漬物つけものが^す好きすだと思おもいます。
‘No jo. Myslím, že profesor Jošida má rád *cukemono*.’

2. *Asako si chce koupit slovník, o kterém jí dříve profesor Jošida říkal, že je kvalitní. Ptá se Kena.*

朝子: ^{じしよ}あの辞書じしよ、^{たか}高たかいと思おもいますか？
‘Ten slovník, myslíš, že bude drahý?’

ケン: あまり高くないと思おもいます。
‘Myslím, že moc drahý nebude.’

3. *Profesora Jošidu zajímá rodinné pozadí Asako. Ptá se Jana, který je zrovna v pracovně.*

吉田: ^{たなか}田中たなかさんのお^{とう}父とうさんはトヨタさんのマネージャーですね。
‘Tatínek slečny Tanakové je manažerem u Tojoty, že ano.’

Jan: え〜と、マネージャーではないと思おもいます。^{じつ}実は、^{こうむいん}公務員こうむいんだと聞ききました。
‘Hmm, myslím, že manažer není. Vlastně jsem slyšel, že je úředník.’

4. *Jan se baví s Asako o Kenovi.*

Jan: ^{えいご}ケンさんは英語えいごが^{じょうず}上手じょうずですね。^{いちねんせい}一年生いちねんせいのときも上手じょうずでしたかね。
‘Ken je dobrý v angličtině, že? Byl v ní dobrý, už když byl v prváku?’

朝子: 一年生のときはあまり分わかりせんが、上手じょうずだったと思おもいますよ。
‘Jak to bylo v prváku moc nevím, ale myslím, že byl dobrý.’

4a 解説 Výklad cílové látky

Subjektivní orientace japonštiny se projevuje inklinací k vyjadřování spíše subjektivních postojů, dojmů a úsudků mluvčího ve vztahu k situaci, jež je předmětem komunikace, než snahou konstruovat výpověď jako objektivní reflexi dané skutečnosti. Charakter těchto subjektivních postojů bývá signalizován různými výrazovými prostředky (ty bývají někdy klasifikovány jako prostředky modální). Jednou skupinou těchto prostředků jsou koncové partikule. Koncová partikule *kana* se připojuje k predikacím v prostých tvarech přísudku a signalizuje přemítání mluvčího nad obsahem predikace, který vnímá jako neurčitý. Prostý tvar přísudku signalizuje nedialogový charakter výpovědi (výpověď není konstruována jako směřující k adresátovi, s nímž má mluvčí interpersonální vztah; má spíše povahu „veřejného monologického“ projevu).

Pozn.: Starší či tradičněji smýšlející generace mluvčích ženského pohlaví ve stejné funkci mohou využívat partikuli *kašira*.

Jiným prostředkem je konstrukce *to omoimasu*. Je tvořena slovesem 思^う v přísudkovém tvaru (ve formálním zdvořilém stylu je to právě tvar 思^います), jemuž předchází partikule と. Partikule *to* signalizuje jazykový (či konceptuální) obsah, případně přímé či nepřímé citace. Konstrukce, která partikuli *to* v konstrukci těsně předchází, je tedy jazykově strukturovaným projevem konceptuálního obsahu, o němž mluvčí smýšlí, usuzuje. Tomuto typu konstrukce říkáme **propozice**. Propozice představuje velmi základní jazykovou konceptualizaci, bez přímého vyjádření intersubjektivních vztahů (tj. mj. bez interakčních partikulí *ne* či *jo*). Funkci hlavní predikace zde plní přísudek *omoimasu*, který nese interakční kategorie, tj. vyjádření zdvořilosti/formálnosti, případně interakční partikule. Obsahová propozice je skrze partikuli *to* „vnořena“ do predikace slovesa *omou* → predikace je obsahem toho, co si mluvčí v dané situaci myslí, co se o předmětu komunikace domnívá.

あつ 暑^いです。 vs. あつ おも 暑^いと 思^います。

‘Je (mi) horko.’ ‘Myslím, že je (tam) horko.’

Jelikož interakční kategorie zdvořilosti je vyjadřována na přísudku hlavní predikace (tj. na slovese *omou*), propozice musí být ve tvarech zdvořilostně bezpříznakových (tj. prostých). Obsah propozice však může být kladný i záporný, vztažený k minulosti i neminulosti.

とう こうむいん
お父^{さん}は 公務員^だと 思^います。 (公務員~~です~~と 思^います。)

‘Myslím, že tatínek je pracovník ve veřejné správě.’

べんごし
弁護士^{ではない}と 思^います。 ‘Myslím, že není právník.’

ソウルは 暑^くない と思^います。 ‘Myslím, že v Soulu není/nebude horko.’

せんせい わか とき はや くるま す
先生は、若い時、速い車が好きだったと思います。

‘Myslím, že pan profesor míval v mládí rád rychlá auta.’

あのコンピューターは安かったと思います。

‘Myslím, že ten počítač byl levný.’

Jelikož konstrukce *と思います* je vyjádřením subjektivity mluvčího, je za subjekt slovesa *omou* přirozeně brán právě (a pouze) mluvčí. Např. v předposledním příkladu výše to tedy není „pan profesor“ (výpověď neinterpretujeme jako „*Pan profesor si myslí, že...“).

Konstrukce s vnořenými propozicemi předpokládají prosté tvary vnořených predikací, a proto je vhodné si prosté tvary připomenout.

	neminulost		minulost	
	klad	zápor	klad	zápor
spona	N だ	N ではない	N だった	N ではなかった
jmenná adjektiva	NA だ	NA ではない	NA だった	NA ではなかった
adjektiva	ADJ い	ADJ くない	ADJ かった	ADJ くなかった
<i>iru</i>	いる	いない	いた	いなかった
<i>aru</i>	ある	ない	あった	なかった

Specifickou podobu má existenční sloveso *aru*, jehož záporné prosté tvary jsou v paradigmatu nahrazeny formálně adjektivním výrazem *nai* (無い):

あさこ くるま
朝子さんは車がないと思います。 ‘Myslím, že Asako nemá auto.’

Modalita neurčitého, subjektivního postoje může být v japonštině vyjádřena také dalšími výrazovými prostředky (některé budou předmětem výkladu v dalších lekcích). Vnořené propozice mohou současně figurovat i v jiných typech predikací, než jsou predikace modální. Při „vnoření“ je pak opět využívána obsahová partikule *to*. Příkladem budiž konstrukce *to kikimašita* (‘slyšel jsem, že’):

よしだ おお いぬ き
吉田さんは大きい犬がいますと聞きました。

‘Slyšel jsem, že pan Jošida má velkého psa.’

さいとう じょうず
斉藤さんはテニスが上手だったと聞きました。

‘Slyšel jsem, že pan Saitó býval dobrý v tenise.’

1b 題名 Slovesné tvary

復習 Existenční konstrukce.

2b 体系の気付き

場面： *Pozorujte podobnosti a odlišnosti ve tvarech existenčních sloves.*

ある		いる	
ある →	あります	いる →	います
ある →	ありません	いる →	いません
ある →	ありました	いる →	いました
ある →	ありませんでした	いる →	いませんでした
ある →	あった	いる →	いた

問： 1. Posud'te, zda je sloveso *wakaru* se svými tvary (např. 分かりません či 分かりました) podobné spíše slovesu *aru* či spíše slovesu *iru*.

3b 例文 Příkladové texty

1. *Ken se ptá Asako, jestli už si koupila ten nový slovník.*

ケン： あの辞書、買いましたか？

‘Ten slovník, koupila sis ho?’

朝子： はい、買いましたよ。

‘Ano, koupila.’

2. *Asako doporučuje Janovi, aby si poslechl album největších hitů Hikaru Utady.*

Jan: はい、分かりました。聞きます。

‘Ano, dobře. Poslechnu si to.’

3. *Ken objevil ve včerejších novinách zajímavý článek. Ptá se Asako, jestli ho četla.*

ケン： 朝子さん、昨日の新聞には面白い記事がありました。読みましたか？

‘Asako, ve včerejších novinách byl zajímavý článek. Četla jsi ho?’

朝子： 昨日の新聞ですか。読みませんでした。何がありましたか？

‘Ve včerejších novinách? Ty jsem nečetla. Co tam bylo?’

4. *Ken má hlad. Na stole u Jana zahlédl jablko. Jan nevypadá, že by o jablko měl zájem.*

ケン： ヤンさん、すみませんが、そのリンゴは食べますか？

‘Promiň, Jane, budeš to jablko jíst?’

Jan: いいえ、食べません。どうぞ。

‘Ne, nebudu. Posluž si.’

5. *Ken se ptá Jana, co má v plánu dělat v neděli večer.*

ケン： ヤンさん、日曜日の夜、何をしますか？

‘Jane, co budeš dělat v neděli večer?’

Jan: 日曜日の夜ですか？昼は掃除しますが、夜は勉強します。

‘V neděli večer? Přes den budu uklízet, ale večer se budu učit.’

4b 解説 Výklad cílové látky

Existenční slovesa *aru* a *iru*, která byla probrána v předchozí lekci, tvoří odlišná tvarová paradigmata. Zatímco při ohýbání slovesa *aru* (např. do minulého zdvořilého tvaru) dochází k proměně části za samohláskou *r* (např. *aru* → *arimašita*), u slovesa *iru* proměnou prochází část již za samohláskou *i* (např. *iru* → *imašita*). Neproměnlivá část slovesa tvoří jeho **kmen** (kmen *ar-* pro sloveso *aru*, kmen *i-* pro sloveso *iru*). Podle typu hlásky, kterou slovesný kmen končí, rozlišujeme slovesná paradigmata tzv. „souhláskových sloves“ (např. existenční sloveso *aru*) a „samohláskových sloves“ (např. existenční sloveso *iru*). Většina sloves původního japonského lexika se tvarově chová podle jednoho z těchto dvou paradigmat. Ve slovnících (včetně slovní zásoby 5 na str. 31 a dále) jsou slovesa uváděna v nejméně příznakovém, tzv. „slovníkovém“ tvaru (jap. *džišokei*). Ohýbání (jap. *kacujó*) pak znamená proměnu slovesné formy do tvaru, jenž má plnit konkrétní gramatické funkce. Výsledné slovesné tvary pak formálně vyjadřují příslušné gramatické kategorie (např. čas, polaritu, zdvořilost aj.). V dalším výkladu se zaměříme na přísudkové tvary, tj. tvary, jimiž slovesa plní predikační funkce ve formálním zdvořilém stylu.

Pozn.: Formálnímu zdvořilému stylu se někdy říká „styl *desu/masu*“, neboť přísudkové tvary ohebných výrazů (včetně spony) bezpříznakově (tj. při vyjádření neminulosti a kladné polarity) končí výrazem *desu* (jmenný přísudek se sponou, adjektiva a jmenná adjektiva) či *masu* (slovesa, včetně existenčních sloves).

Souhlásková slovesa zahrnují kromě existenčního slovesa *aru* také slovesa *omou* (‘myslí(m) si’), *kiku* (‘poslouchá’), *kau* (‘koupí’), *jomu* (‘čte’), *kaku* (‘píše’), *hanasu* (‘mluví’), *jasumu* (‘odpočine si’), *nomu* (‘pije’) aj. Jejich přísudkové tvary jsou následující:

jomu → *jomimasu*, *jomimasen*, *jomimašita*, *jomimasen-dešita*

kaku → *kakimasu*, *kakimasen*, *kakimašita*, *kakimasen-dešita*

hanasu → *hanašimasu*, *hanašimasen*, *hanašimašita*, *hanašimasen-dešita*

kau → *kaimasu*, *kaimasen*, *kaimašita*, *kaimasen-dešita*

apod.

Kmeny sloves v příkladech výše jsou tedy *jom-*, *kak-*, *hanas-*. Pro napojení tvaru bezpříznakové zdvořilosti (*-masu*) se mezi kmen a *-masu* dostává samohláska *i* (→ *jom-i-masu*, *kak-i-masu*...). Podoba souhlásky, která předchází tomuto *i* je dána slabičným (moraickým) systémem japonštiny tak, jak se projevuje např. v inventáři „tabulky padesáti zvuků“ (*godžúonzu*). U slovesa *hanasu* tak tvar před přísudkovým *-masu* není **hanasi-*, nýbrž *hanaši-*. Platí to mj. pro slovesa, jejichž slovníkový tvar končí na *cu* (*-cu* → *-či-*), s těmi se seznámíme v příští lekci. Pozn.: Začlenění sloves, která ve slovníkovém tvaru končí na う, mezi souhlásková slovesa má historické důvody.

Spojení slovesného kmene se samohláskou *i* (tedy tvary 読み, 書き, 話し apod.) představuje specifický „**slovesný základ**“, tj. tvar, k němuž se připojuje výraz *-masu*. Výraz *-masu* je vázaný morfém (podobně jako např. spona, nemůže samostatně tvořit fonotaktické slovo), je však také ohebný. V tradiční japonské (školní) gramatice bývá klasifikován jako

助動詞 (česky nejčastěji „ohebná částice“). Slovesný základ, na nějž se připojují ohebné výrazy, se proto tradičně nazývá *ren'jókei* (tj. „tvar pro napojování ohebných výrazů“, též „adverbální tvar“). Souhlásková slovesa utvářejí několik slovesných základů (formálně lze za slovesný základ pokládat i „slovníkový tvar“).

Samohlásková slovesa zahrnují kromě existenčního slovesa *iru* také slovesa *taberu* (‘jí’), *miru* (‘podívá se’), *okiru* (‘vzbudí se’), *neru* (‘půjde spát’) aj. Jejich přísudkové tvary jsou následující:

taberu → *tabemasu, tabemasen, tabemašita, tabemasen-dešita*

miru → *mimasu, mimasen, mimašita, mimasen-dešita*

okiru → *okimasu, okimasen, okimašita, okimasen-dešita*

neru → *nemasu, nemasen, nemašita, nemasen-dešita*

Kmeny sloves v příkladech výše jsou tedy *tabe-*, *mi-*, *oki-*, *ne-*. Ohebný výraz *-masu* se u samohláskových sloves připojuje přímo na kmen, bez vkládání dalších hlásek. Na rozdíl od sloves souhláskových disponují samohlásková slovesa pouze jedním slovesným základem, tím je samotný kmen.

Prosté tvary sloves

Pro konstrukce s vnořenými propozicemi (např. ty, které byly představeny v částech 1a–4a této lekce) jsou zapotřebí též predikační tvary, které neobsahují výraz zdvořilosti. Nejméně příznakový tvar (prostý kladný neminulý) odpovídá tvaru slovníkovému.

Př.: ^{あつ}暑 ^{おも}いと思います。 ‘Myslím, že (tam) bude horko.’

^か書くくと思います。 ‘Myslím, že napíše.’

^お起きると思います。 ‘Myslím, že se vzbudí.’

Příznakové tvary (záporné a minulé) se u samohláskových sloves tvoří připojením ohebného výrazu *-nai* (pro zápor) a *-ta* (pro bezpříznakovou minulost) ke kmeni slovesa.

Pozn.: Připomeňme, že výraz *-nai* se formálně chová (ohýbá) jako adjektivum.

Př.: ^た食 ^べる → 食べない ^{おも}と思います。 ‘Myslím, že (to) nebude jíst.’

→ 食べた ^{おも}と思います。 ‘Myslím, že (to) snědl.’

→ 食べなかった ^{おも}と思います。 ‘Myslím, že (to) nesnědl.’

^み見 ^る → 見ない ^{おも}と思います。 ‘Myslím, že se (na to) nepodívá.’

^お起 ^{きる} → 起きた ^{おも}と思います。 ‘Myslím, že se vzbudil.’

Příznakové prosté tvary (záporné a minulé) u souhláskových sloves vyžadují specifické slovesné základy. Záporné tvary se tvoří připojením ohebného výrazu *-nai* ke slovesnému základu, který končí samohláskou *a* (např. *jom-a-*, *kak-a-*, *hanas-a-* apod.). Slovesa, která ve slovníkovém tvaru končí mórou *う* utvářejí tento tvar idiomaticky zakončený mórou *わ* (např. *kau* → *kawa-*, *omou* → *omowa-* apod.).

- Př.: ^よ読む → 読まないと^{おも}います。 ‘Myslím, že si (to) nepřečte.’
- ^か書く → 書かないと^{おも}います。 ‘Myslím, že (to) nenapíše.’
- ^{はな}話す → 話さなかったと^{おも}います。 ‘Myslím, že nemluvil.’
- ^か買う → 買わなかったと^ききました。 ‘Slyšel jsem, že si (to) nekoupil.’

Pozn.: Slovesný základ zakončený samohláskou *a* se v tradiční japonské gramatice nazývá *mizenkei* (tj. „imperfektní tvar“ či „tvar irrealis“).

Minulé prosté tvary souhláskových sloves vykazují řadu zdánlivých nepravidelností, jež vyplývají z fonologické proměny koncové móry „adverbálního“ tvaru (*ren'jókei*) při kontaktu s výrazem pro bezpříznakovou minulost *-ta*. V určitých případech se také */-ta/* realizuje jako *[-da]*. Tvar pro každý typ slovesa (podle koncové souhlásky kmene) je zapotřebí si osvojit idiomaticky.

- Př.: ^{はな}話す → 話したと^ききました。 ‘Slyšel jsem, že (o tom) mluvil.’
- ^か買う → 買ったと^{おも}います。 ‘Myslím, že si (to) koupil.’
- ^よ読む → 読んだと^ききました。 ‘Slyšel jsem, že (to) četl.’
- ^か書く → 書いたと^{おも}います。 ‘Myslím, že (to) napsal.’

Nepravidelná slovesa

Ve slovesných paradigmatech se vyskytují různé „nepravidelnosti“ ve tvarech vybraných sloves (či slovesných skupin). Jako „nepravidelná“ však registrujeme pouze slovesa, která v různých predikačních tvarech proměňují jedinou kmenovou samohlásku. Jedná se o následující slovesa:

- *kuru* ‘přijde’
- *suru* ‘(u)dělá’ (Pozn.: Toto sloveso může nabývat ještě dalších konkrétnějších významů)
- slovesa složená z tzv. verbálních substantiv (VS) a „formálního“ slovesa *suru*

Dvě nepravidelná slovesa *kuru* a *suru* mají různá gramatická užití. Složená slovesa tvarově proměňují pouze část *-suru*, která se ohýbá stejně jako „lexikální“ sloveso *suru*. Příklady těchto složených sloves uvádíme v oddíle Derivace na str. 27.

Tvarové paradigma zdvořilých tvarů pro nepravidelná slovesa *kuru* a *suru* vypadá následovně:

kuru → *kimasu, kimasen, kimašita, kimasen-dešita*

suru → *šimasu, šimasen, šimašita, šimasen-dešita*

Tvarové paradigma prostých tvarů pro nepravidelná slovesa *kuru* a *suru* vypadá následovně:

kuru → *kuru, konai, kīta, konakatta*

suru → *suru, šinai, šīta, šinakatta*

Verbální substantiva (VS) jsou často tvořena sinojaponskými výrazy (běžně zapisovanými v čínských znacích), případně přejatými lexémy západního původu (běžně zapisovanými katakanou). Jejich substantivní charakter je dán tím, že se mohou vyskytovat v konstrukcích na pozici NP (např. ve jmenném přísudku se sponou, v toposu, jmenném přívlastku apod.). VS nicméně standardně označují procesy, a proto mohou tvořit lexikální jádro slovesných konstrukcí.

Př.: ^{きょう} 今日は ^{べんきょう} 勉強 しません。 ‘Dnes se nebudu učit.’

^{きのう} 昨日、^{そうじ} 掃除 しました。 ‘Včera jsem pouklízel.’

^か 買 ^{もの} い物 しなかつた ^{おも} と思 います。 ‘Myslím, že neudělal nákup.’

コピー した ^き と聞 きました。 ‘Slyšel jsem, že (jsi) to okopíroval.’

Shrnutí. Tvarovou proměnou utváříme následující predikační tvary sloves:

- zdvořilé tvary neminulé kladné
- zdvořilé tvary neminulé záporné
- zdvořilé tvary minulé kladné
- zdvořilé tvary minulé záporné
- prosté tvary neminulé kladné (bezpříznakové, totožné se „slovníkovými“ tvary)
- prosté tvary neminulé záporné (s ohebným výrazem *-nai* se chovají jako adjektiva)
- prosté tvary minulé kladné
- prosté tvary minulé záporné

Ohýbání přitom vytváří 3 skupiny slovesných paradigmat:

- souhlásková slovesa (např. *kaku, jomu, kau* aj.)
 - Pozn.: V oblasti didaktiky japonštiny se často označují pojmem „*u* slovesa“
- samohlásková slovesa (např. *taberu, miru, neru* aj.)
 - Pozn.: V oblasti didaktiky japonštiny se často označují pojmem „*ru* slovesa“
- nepravidelná slovesa (tj. *suru, kuru* a VS-*suru*)

1c 題名 Slovesné konstrukce

復習 Jmenná predikace, adjektivní predikace, existenční predikace, přísudkové tvary sloves.

2c 気付き

場面 1: *Asako připravuje čaj. V seminární pracovně se objeví Jan, a tak Asako napadne, že by mohla připravit i pro něj.*

朝子: お茶^{ちゃ}を^の飲^のみますか?

Jan: いいえ、けっこうです。コーヒー^のを^の飲^のみましたよ。

注: けっこうです = 'to je v pořádku' [zdvořilé odmítnutí nabídky]

- 問:
1. Jakou roli hrají čaj (*o-ča*) a káva (*kóhí*) v akci, kterou vyjadřuje sloveso *nomu*?
 2. Jakou partikulí je označen přímý předmět ve větách výše?
 3. Kdo je (zamýšleným) konatelem, tj. vykonavatelem akce ve výpovědi Asako? Kdo je konatelem akce ve výpovědi Jana?

場面 2: *Asako si všimne, že z talířku na stole zmizely sušenky.*

朝子: ここにクッキーがありました、誰^{だれ}が^た食^たべましたか?

Jan: ケンさんが^{おも}食^たべたと思^{おも}いますね。

ケン: えっ! 私^{わたし}は^はそのクッキーを^を食^たべませんでしたよ。

注: クッキー = sušenky

- 問:
1. Kdo je konatelem akce v Janově výpovědi? Jakou partikulí je konatel označen?
 2. Jak se liší role obsahů výrazů *wataši* a *kukkí* v Kenově výpovědi? Jak jsou role označeny? Jakou informační strukturu má Kenova výpověď?

3c 例文 Příkladové texty

1. *Asako je v seminární pracovně a připravuje občerstvení. Kena to zaujalo.*

ケン： それを朝子さんが食べますか？

‘To budeš jíst ty?’

朝子： 違います。上村先輩が来ます。

‘Ne. Přijde Uemura, náš starší kolega.’

ケン： そうですか？

‘Opravdu?’

朝子： はい、今朝話しました。

‘Ano, dnes ráno jsme spolu mluvili.’

2. *Ken se baví s Janem o organizaci večírku.*

ケン： 飲み物は、どうしますか？誰が買いますか？

‘Jak to uděláme s pitím? Kdo ho koupí?’

Jan: 私はビールを買いますね。

‘Já koupím pivo, dobře?’

ケン： 分かりました。じゃ、私はソフトドリンクを買います。

‘Dobře. Tak já koupím nealko.’

3. *Asako se v pondělí baví ve škole s Janem.*

朝子： 週末はどうでしたか？

‘Jaký jsi měl víkend?’

Jan: まあまあ良かったです。土曜日は掃除しましたが、昨日は映画を見ました。

‘Celkem v pohodě. V sobotu, tak to jsem uklízel, ale v neděli jsem se díval na filmy.’

朝子： 勉強は？

‘A co učení se?’

Jan: あまりしませんでしたね。

‘No, tomu jsem moc nedal.’

4c 解説 Výklad cílové látky

Prototypická slovesa vyjadřují akce nebo procesy. Liší se tím od adjektiv, substantivních predikací nebo existenčních predikátů. Přestože slovesa mohou ve větě figurovat jako přísudky samostatně (viz př. 2 v části 3b), akce, jež vyjadřují, předpokládají určité participanty, např. konatele (toho, kdo vykonává akci), objekt (to, na co konatel danou akcí působí), prostředek (věc, s jejíž pomocí či jejímž prostřednictvím konatel akci vykonává) apod. Tyto prvky (participanti) tvoří tzv. valenční rámec daného slovesa. Různá slovesa přitom mohou mít různé valenční rámce. Součástí valenčního rámce slovesa *kau* ('koupí') je objekt (to, co konatel kupuje, tj. zboží), sloveso *kaimono-suru* ('nakoupí, udělá nákup') naopak objekt jako participanta nepobírá. Slovesné přísudky pak standardně figurují v tzv. procesních konstrukcích. Tento typ konstrukcí primárně vyjadřuje akci, v níž subjekt (konatel) působí na určitou pasivní entitu (objekt) a toto působení má podobu procesu (daná akce může mít začátek, průběh, konec, situace může mít stav po ukončení akce apod.).

Tak jako mají svůj valenční rámec lexikální slovesa, disponují valenčním rámcem i celé aktivní konstrukce (se slovesem v přísudku). Každá konstrukce pak disponuje pády, tj. funkčními (významovými) vztahy jmenných entit (*mono*) ke slovesné predikaci (*koto*). Pády jsou primárně vyjadřovány pádovými partikulemi. Pro NP pádově ukotvenou v predikační konstrukci užíváme označení **komplement**.

Subjekt je v procesních konstrukcích vyjádřen pádem *ga*. V konstrukcích se slovesy smyslové akce (*kiku*, *jomu*, *hanasu*, *miru* aj.) je jím vnímající subjekt (posluchač, čtenář, mluvčí, pozorovatel apod.).

Př.: ^{なかむら} 中村 ^よ さんが 読みました。 'Četl to pan Nakamura.'
Q: ^{だれ} 誰 ^き が 聞きますか? A: ^{わたし} 私 ^が 聞きます。
'Kdo si to poslechne?' 'Já si to poslechnu.'

V konstrukcích se slovesy požívání či tranzitivní akce (akce působící na pasivní objekt), jako např. *taberu*, *nomu*, *benkjó-suru*, *sódži-suru* apod. je subjektem poživatel, studující, uklízející apod.

Př.: ^{わたし} 私 ^た が 食べます。 'Já to sním.'
^{いもうと} 妹 ^{そうじ} が 掃除しました。 'Sestra pouklízela.'

V konstrukcích intranzitivních (bez objektu) je subjektem konatel či proživatel samotné akce. V konstrukcích se slovesy pohybu (např. *kuru*) je subjektem pohybující se entita (příchozí apod.).

Př.: ^{おとうと} 弟 ^お が 起きました。 'Bráška se vzbudil.'
^{おじいさん} おじいさんが ^ね 寝ました。 'Dědeček šel spát.'
^{あさこ} 朝子 ^き さんが 来ますか? 'A přijde Asako?'

Objekt je v procesní konstrukci primárně přítomen v konstrukci tranzitivní, tj. v konstrukci, která vyjadřuje akci, již vykonává subjekt (konatel) právě na objektu. Objekt je zde tedy pasivní entitou v opozici k subjektu. V pádových vztazích bývá označen partikulí *o* (を). V konstrukcích se slovesy smyslové akce představuje objekt vnímání (poslouchání, čtení, pozorování), předmět hovoru apod. V konstrukcích požívání či jiné tranzitivní akce představuje požívatinu či objekt, na němž je akce vykonávána.

Př.: おんがく を き きます。 ‘Poslouchám hudbu.’

ざっし を よ みました。 ‘Přečetl jsem si časopis.’

えいが を み ません。 ‘Nedívám se na filmy.’

ビール を の みます。 ‘Napiju se piva.’

ひる を はん た べました。 ‘Snědl jsem oběd. / Poobědval jsem.’

Koncept „objektu“ v predikačních konstrukcích není jednotnou funkcí, je vázán na typ predikace. Je pak vhodné rozlišovat dva objektové prototypy – tzv. ontologický objekt (objekt v ontologických konstrukcích) a procesní objekt (objekt v procesních konstrukcích). Zatímco ontologický objekt bývá typicky označen partikulí *ga* (případně jako topos partikulí *wa*), procesní objekt bývá typicky označen partikulí *o* (v důsledku opozice subjektu [NP *ga*] a objektu [NP *o*]; procesní objekt může být také vytknut do podoby toposu partikulí *wa*). Oba typy objektu mohou být vytknuty též partikulí inkluzivního vytknutí: [NP *ga*] → [NP *mo*]; [NP *o*] → [NP *mo*]. Při vytknutí (partikulí *wa* či partikulí *mo*) je pádová partikule (tj. *ga* či *o*) „pohlčena“ partikulí vytýkací. Ve výsledné konstrukci tak figuruje pouze partikule vytýkací, partikule pádová v dané NP přítomna není. Pád – sémantický vztah NP k predikativu – je nutno interpretovat z kontextu.

V návaznosti na konstrukci informační struktury může být jak subjekt, tak i objekt v procesních konstrukcích topikalizován: [NP *ga*] → [NP *wa*]; [NP *o*] → [NP *wa*].

1d 題名 Modifikace a doplnění procesních predikací

復習 Procesní predikace

2d 気付き

場面 1 : *Asako si chtěla během obědové pauzy promluvit s Janem. V seminární pracovně však narazila pouze na Kena.*

朝子 : あの～、ヤンさん、いませんか？

ケン : う～ん、今日は食堂で昼ご飯を食たべると聞ききました。

注 : 食堂 = jídelna, kantýna; 昼ご飯 = oběd; う～ん = [hmm]

- 問 :
1. Jakou roli hraje školní menza (šokudó) v akci, kterou vyjadřuje sloveso *taberu*?
 2. Jak se liší vyjádření lokace statického objektu v existenčních konstrukcích oproti vyjádření lokace v procesních konstrukcích?
 3. Co má společného partikule *de* ve specifických případech existenční konstrukce a partikule *de* v příkladu výše?

場面 2 : *Jan před časem půjčil Kenovi knížku o České republice. Ted' ho zajímá, zda ji Ken už přečetl.*

Jan: あのチェコの本ほん、もう読よみましたか？

ケン : え～と、今週末読よみますね。

注 : もう = už; 今週末こんしゅうまつ = tento (nadcházející) víkend

- 問 :
1. Co označuje výraz *konšúmacu* ve vztahu ke slovesné predikaci?
 2. Výraz *konšúmacu* nedoprovází žádná partikule. Na jaké slovnědruhové zařazení tato skutečnost ukazuje?

3d 例文 Příkladové texty

1. *Ken před začátkem hodiny narazil před učebnou na Asako. Čeká je test, mj. z četby.*

ケン： あの^{ほん}本^よを読^よみましたか？

‘Četla jsi tu knihu?’

朝子： 日曜日^{にちようび}にちょっと読^よみましたが、あまり^{べんきょう}勉強^{べんきょう}しませんでした。

‘Trochu jsem ji četla v neděli, ale moc jsem se neučila.’

2. *Ken s Janem stojí před školou a baví se o Kate.*

ケン： ケイトさんは日本^{にほん}のことが大^{だい}好^すきですね。

‘Kate miluje Japonsko.’

Jan: そうですね。いつも日本^{しんぶん}の新聞^かも買^かいますね。

‘To jo. Taky si vždycky kupuje japonské noviny, že?’

ケン： テレビで日本^みのニュースもよく見^みると聞^ききましたよ。

‘Slyšel jsem, že se i často dívá na japonské zprávy v televizi.’

3. *Asako se baví s Janem o českém jídle.*

朝子： チェコ料理^{りょうり}は何^{なに}が美^{おい}味^いしいですか。

‘Co je dobré v české kuchyni?’

Jan: スープが美^{おい}味^いしいと思^{おも}いますよ。私^{わたし}はヌードルのスープが好^すきです。

‘Myslím, že by ti chutnaly polévky. Já mám rád nudlové polévky.’

朝子： そうですか。でも、そのヌードルはお箸^{はし}で食^たべませんね。

‘Vážně? Ale ty nudle se nejí hůlkami, že ne?’

Jan: そうですね。スプーンで食べます。チェコの料理はたいていスプーンとフォークとナイフで食べますよ。

‘Ne, jí se lžící. Česká jídla se obvykle jí lžící, vidličkou a nožem.’

4. *Ken přijde ráno prokřehlý do seminární pracovny.*

ケン： 最近^{さいきん}は本^{ほん}当^{とう}に寒^{さむ}いですね。

‘Poslední dobou je vážně zima, že?’

4d 解説 Výklad cílové látky

Kromě hlavních aktantů (subjektu, objektu) a toposu (skrze pozici v komentáři tematické větné stavby) mohou být procesní predikace běžně modifikovány a doplněny výrazy pro vedlejší participanty. Zatímco modifikace se odehrává především skrze **adverbia**, tj. příslovce (jap. 副詞), která nepobírají pádové partikule (mohou však být příznakově vytknuty vytýkacími partikule typu *wa* či *mo*), doplnění valenčního rámce obstarávají **komplementy**, tj. NP označené pádovými partikulami.

Modifikátory

Tak jako je prototypickou funkcí adjektiv modifikace *mono*, je hlavní funkcí adverbí modifikace *koto*. Adverbia se přitom mohou vztahovat přímo k akci, kterou vyjadřuje sloveso (v takovém případě bývají ve větě situována blíže k přísudku), nebo mohou zasahovat šířeji celou predikaci včetně komplementů (v takovém případě bývají ve větě situována blíže jejímu začátku). První skupinu reprezentují způsobová příslovce (mohou zahrnovat též vyjádření míry či intenzity realizované akce), jako např. *jukkuri*, *sukoši*, *čotto* nebo *takusan*:

Př.: コーヒーをゆっくり^の飲みました。 ‘V klidu jsem si vypil kávu.’

少し^{すこ やす}休みます。 ‘Trošku si odpočinu.’

お酒をちょっと^{さけ}飲みます。 ‘Napiju se trochu *sake*.’

お寿司をたくさん^{すし た}食べました。 ‘Snědl jsem hodně *suši*.’

Druhou skupinu reprezentují příslovce vyjadřující frekvenci, s níž je akce realizována, např. *icumo*, *joku*, *taitei*, *tokidoki* nebo *tamani*:

Př.: いつもお茶^{ちゃ}を^の飲みます。 ‘Vždycky si dávám čaj’

よくクラシックを^き聞きます。 ‘Často poslouchám klasickou hudbu.’

たいてい雑誌^{ざっし}を^よ読みました。 ‘Obvykle jsem si čítával časopis.’

時々アニメ^{ときどき}を^み見ます。 ‘Občas sleduju *anime*.’

たまに掃除^{そうじ}します。 ‘Sem tam pouklízím.’

Do skupiny frekvenčních příslovcí lze zařadit také výrazy *amari* a *zenzen*, které se pojí se záporným tvarem slovesa (ať již minulým či neminulým):

Př.: あまり勉強^{べんきょう}しませんでした。 ‘Příliš jsem se neučil.’

わたし ぜんぜん さけ の
私は全然お酒を飲みませんよ。 'Já vůbec nepiju alkohol.'

Podobně jako frekvenční adverbia mohou fungovat některé časové výrazy, které mají ambivalentní slovnědruhový status – v predikační konstrukci se mohou vyskytovat jako příslovce (bez ukotvení partikulí, případně s vytýkáací partikulí), mohou se však vyskytovat též v substantivních konstrukcích.

Př.: 今日 (は) テストがあります。 vs. 今日 の テストは簡単でした。
'Dnes je test.' 'Dnešní test byl snadný.'

Tyto modifikátory obecně ukotvují predikaci v čase, relativně k okamžiku promluvy. Zahrnují výrazy typu následujících:

さき 先ほど 'před chvílí'	いま 今 'ted', nyní'	すぐ 'hned, za chvílku'
きのう 昨日 'včera'	きょう 今日 'dnes'	あした 明日 'zítra'
せんしゅう 先週 'minulý týden'	こんしゅう 今週 'tento týden'	らいしゅう 来週 'příští týden'
せんげつ 先月 'minulý měsíc'	こんげつ 今月 'tento měsíc'	らいげつ 来月 'příští měsíc'
きょねん 去年 'loni'	ことし 今年 'letos'	らいねん 来年 'příští rok'

Patří sem též výrazy typu 最近 (さいきん) ('poslední dobou, v poslední době') či výrazy, jež se vztahují k části dne – 朝 (あさ) ('ráno'), 今朝 (けさ) ('dnes ráno'), 夕方 (ゆうがた) ('večer'), 夜 (よる) ('v noci'), 今晚 (こんばん) ('dnes večer'), 今夜 (こんや) ('dnes v noci'), a také výrazy 午前 (ごぜん) ('dopoledne') a 午後 (ごご) ('odpoledne'), které známe z dřívějšíka.

Zvláštní status mají ustálené deriváty 毎朝 (まいあさ) ('každé ráno'), 毎晩 (まいばん) ('každý večer'), 毎日 (まいにち) ('každý den'), 毎週 (まいしゅう) ('každý týden'), 毎月 (まいつき) ('každý měsíc') a 毎年 (まいとし) ('každý rok', zřídka též se čtením *mainen*). Předpona *mai-* není plně produktivní a nelze ji tedy libovolně připojovat k časovým výrazům (např. **maigecujóbi*, *'každé pondělí'). Jen zřídka se užívá ve spojení např. s 週末 (しゅうまつ) → 毎週末 (まいしゅうまつ) ('každý víkend'). Je tedy zapotřebí osvojit si všechny konkrétní výrazy idiomatically.

Komplementy

Podobnou funkci jako časové modifikátory plní také některá substantiva s referenčním (spíše než deiktickým) obsahem. Tato substantiva se také vyskytují blízko začátku predikační konstrukce, mají však spíše povahu komplementů – jsou do věty napojeny skrze pádovou partikuli *ni*, tj. [NP *ni*]. Komplementy pádu *ni* s vyjádřením času mohou být tvořeny mj. výrazy pro dny v týdnu, čas (časový bod v hodinách apod.), měsíc, konkrétní datum, roční období apod.

Př.: げつようび
月曜日 に アルバイトをします。 ‘V pondělí dělám brigádu.’

ごぜんろくじはん お
午前六時半 に 起きます。 ‘Vstávám o půl sedmé ráno.’

いちがつ ふゆ
一月 に / 冬 に スキーします。 ‘V lednu/V zimě lyžuju.’

Každé sloveso/konstrukce může mít pozici daného komplementu obsazeno pouze jednou (viz též obsazení objektového komplementu [NP *o*], str. 28). Zdvojit komplement času nelze: *土曜日に六時に勉強します。 (*‘V sobotu v šest hodin se budu učit.’)

Př.: どようび べんきょう
土曜日 に 勉強 します。 vs. 土曜日 の ろくじ
六時 に 勉強 します。
‘V sobotu se budu učit.’ ‘V sobotu v šest se budu učit.’

Podobně jako může být predikace skrze komplement pádu *ni* (nebo adverbialní modifikátor) ukotvena v čase, může být také ukotvena v místě. Na rozdíl od lokace v existenčních (tj. ontologických) konstrukcích je místo realizace akce, tj. lokace v procesních konstrukcích vyjádřeno pádem *de*, tj. [NP *de*].

Př.: レストランでラーメンを た べました。 ‘Dal jsem si v restauraci *rámen*.’

いざかや の
居酒屋 で ビールを の みます。 ‘Dám si v hospodě pivo.’

イタリアでスキーします。 ‘Lyžuju v Itálii.’

としょかん べんきょう
図書館 で 勉強 しました。 ‘Učil jsem se v knihovně.’

Je zapotřebí důsledně rozlišovat (!) vyjádření lokace konstrukcí [NP *ni*] – v existenčních konstrukcích – a vyjádření lokace konstrukcí [NP *de*] – v procesních konstrukcích. Srov.:

- うち
家 に いました。 ‘Byl jsem doma.’ (*家 で いました。)
- うち しごと
家 で 仕事 を しました。 ‘Pracoval jsem doma.’ (*家 に 仕事 を しました。)

Pádová partikule *de* má širší sémantický rozsah. Vytváří mj. komplement nástroje či prostředí realizace akce.

Př.: レポートを て 手 か で書きました。 ‘Napsal jsem seminárku rukou.’

ろんぶん か
論文 を パソコン で 書きます。 ‘Vědecké studie píšu na počítači.’

テレビ で ニュース を 見 み ます。 ‘Sleduji zprávy v televizi.’

にほんりょうり はし た
日本料理 は お箸 で 食 た べます。 ‘Japonské jídlo se jí hůlkami.’

Komplement prostředku a komplement místa jsou odlišná valenční doplnění, a proto může v konstrukci figurovat i více komplementů formálně s partikulí *de*.

Př.: ^{がっこう}学校 で ^{えんぴつ}鉛筆 で メモを ^か書きます。 ‘Psávám si poznámky ve škole tužkou.’

Všechny komplementy a jejich pádová vyjádření jsou vázány na konkrétní slovesnou konstrukci. Sloveso (nebo konstrukce) určuje pád (pádovou partikuli) na základě své specifické valence. Japonské pády přitom často neodpovídají pádům (či předložkovým konstrukcím) českým. Nelze proto překládat konstrukci NP s pádovou partikulí samostatně, tj. bez zohlednění celé predikační konstrukce. Podobně nelze z češtiny překládat pádové či předložkové výrazy do japonštiny bez toho, aby bylo jasné, v jaké predikační konstrukci figurují.

1e 題名 Paralelní spojování substantiv

復習 Inkluzivní vytýkání substantiv

2e 気付き

場面 1 : *Ken telefonuje Janovi, který je v seminární pracovně.*

ケン : 研究室^{けんきゅうしつ}には、今^{いま}、誰^{だれ}がいますか？

Jan: 朝子^{あさこ}さんと吉田先生^{よしだせんせい}と私^{わたし}がいます。

注 : 研究室^{けんきゅうしつ} = seminární pracovna

- 問 :
1. Které osoby jsou podle Jana přítomny v seminární pracovně?
 2. Jaké partikule se vyskytují v Janově výpovědi a v čem se jejich funkce liší?

場面 2 : *Ken se baví s Janem o chystaném večírku.*

ケン : あのパーティーはいつですか？

Jan: 来週^{らいしゅう}の金曜日^{きんようび}か土曜日^{どようび}の夜^{よる}だと思^{おも}います。

- 問 :
1. Je si Jan jistý dnem konání večírku?
 2. Co mají společného partikule *ka* v Kenově a v Janově výpovědích?

場面 3 : *Ken se ptá Jana, odkud běžně získává informace o Japonsku.*

Jan: 新聞^{しんぶん}や雑誌^{ざっし}を讀^よみますね。

- 問 :
1. V jaké roli jsou v Janově konstrukci výrazy *šinbun* a *zašši*? Jedná se o vyjádření subjektu nebo (procesního) objektu? Která partikule danou roli naznačuje?
 2. Lze usuzovat, že noviny a časopisy jsou pro Jana jediným zdrojem informací o Japonsku?

3e 例文 Příkladové texty

1. *V semináři profesora Jošidy připravují večírek. Profesor Jošida se ptá Asako, jak to bude s občerstvením.*

朝子： そうですね。佐藤さんとヤンさんが飲み物を買います。

‘No, Ken a Jan nakoupí pití.’

2. *Jan se ptá Kena, které noviny (deníky) jsou v Japonsku nejčtenější.*

ケン： 新聞ですか？朝日新聞と毎日新聞と読売新聞は普通だと思えますね。

‘Noviny? No, myslím, že deníky Asahi, Mainiči a Jomiuri jsou běžné.’

3. *Jan se ptá Kena na film Ugecu monogatari.*

Jan: 『雨月物語』の監督は誰ですか？

‘Kdo je režisérem *Ugecu monogatari*?’

ケン： 『雨月』ですか？よく分かりませんが、小津監督か溝口監督ですね。

‘*Ugecu*? Přesně nevím, ale je to buď Ozu nebo Mizoguči.’

4. *Asako se ptá Jana, odkud jsou zahraniční studenti na jeho domovské univerzitě.*

朝子： どの国の留学生がいますか？

‘Z kterých zemí máte zahraniční studenty?’

Jan: 色々な国の人がありますよ。中国やインドや日本出身の留学生もいますよ。

‘Máme lidi z různých zemí. Máme i studenty ze zemí jako Čína, Indie nebo Japonsko.’

5. *Jan objevil na stole encyklopedii, kterou si společně koupili Ken s Asako. Ptá se profesora Jošidy.*

Jan: 先生、すみませんが、これは大学の本ですか？

‘Promiňte, pane profesore, je tohle knížka univerzity?’

吉田： いいえ、それは佐藤君と田中さんの本です。

‘Ne, to je knížka Kena a Asako.’

4e 解説 Výklad cílové látky

Tak jako substantivum (nebo NP) v jakékoliv větné funkci může být modifikováno přívlastkem (jmenným, adjektivním aj.), může být kterýkoliv substantivní větný člen tvořen více než jedním substantivem v paralelním vztahu, tj. ve vztahu, jenž neprojevuje závislost jedné NP k druhé NP. Paralelní napojení substantiv utváří komplexní větný člen s různým typem vnitřních vztahů mezi NP, přičemž ony různé vnitřní vztahy jsou vyjádřeny různými partikulemi.

Paralelní partikule *to* v konstrukci [NP *to* NP] označuje příslušnost k úplnému výčtu prvků, jež utváří daný větný člen. Příklady níže demonstrují její užití v různých komplexních (substantivních) větných členech:

- Topos: [Nihon to Čúgoku] *wa* kandžiken no kuni desu.
'Japonsko a Čína jsou země z okruhu, kde se užívají čínské znaky.'
- Přísudek: Ueda-san no hon wa [kono hon to ano hon] *desu*.
'Knihy pana Uedy jsou tato kniha a támhle ta kniha.'
- Přívlastek: [Čeko to Surobakia] *no* čízu wa oišii to omoimasu.
'Myslím, že české a slovenské sýry jsou dobré.'
- Komplement: [Bíru to wain] *o* nomimašita.
'Vypil jsem pivo a víno.'
- [Čiči to ane] *ga* kimasu.
'Přijdou tatínek se sestrou.'

Je vhodné nezaměňovat funkci paralelní partikule *to* s jinými funkcemi výrazu *to* (např. v konstrukci s vnořenou propozicí, viz 1a–4a; s dalšími funkcemi výrazu *to* se seznámíme v dalších lekcích).

Paralelní partikule *ja* v konstrukci [NP *ja* NP] označuje příslušnost k reprezentativnímu a ne nutně úplnému výčtu prvků, jež utváří daný větný člen.

- Př.: Rjúgakusei no šuššin wa [Doicu ja Furansu ja Rošia] *desu*.
'Zahraniční studenti pocházejí z Německa, Francie či Ruska.'
- Kókó no toki wa [džazu ja J-poppu] *o* kikimašita.
'Na střední, tak to jsem poslouchal třeba jazz, J-pop a jiné.'
- Gakkó ni [gakusei ja sensei] *ga* imasu.
'Ve škole jsou mj. studenti nebo učitelé.'

Výraz „nebo“ ve variantě překladu posledního příkladu výše neznačí vyloučení jedné z uvedených možností (daná věta neznamená, že ve škole jsou buď studenti, nebo učitelé, ale ne obě skupiny současně). Jeho význam se spíše blíží implicitnímu <jako příklad těch, co jsou ve škole, lze uvést studenty nebo učitele, ale jistě i jiné osoby>. Funkci vyloučení některé z možností spíše vyjadřuje partikule *ka* v konstrukci [NP *ka* NP], která s sebou nese příznak neurčitosti (srov. s užitím *coby* koncové partikule v příkladu níže).

Př.: *Kono kukkí wa tabemasu ka, tabemasen ka?*

‘Tenhle koláček budeš jíst, nebo nebudeš?’

vs.

[*Kajóbi ka suijóbi*] *wa tesuto desu.*

‘V úterý nebo ve středu bude test.’

Podobnou funkci, jakou má partikule *ja*, může v neformálním hovoru plnit také partikule *toka*, ta však může figurovat i v samostatné NP (tj. nejen ve funkci paralelního napojení). Tehdy většinou implikuje možnost výběru při otázce či pozvání. Ve formálním zdvořilém stylu je však vhodnější se jí vyhnout.

Př.: *Wataši, eigo no hon toka furansugo no hon toka arimasu jo.*

‘Já mám anglické nebo francouzské knížky.’

Bíru toka, nomu? ‘Dáš si pivko nebo tak něco?’

Ósaka toka, iku? ‘Jedeš do Ósaky nebo někam?’

Pro všechny partikule v konstrukcích paralelního spojení platí, že

- nefigurují na konci („okraji“) konstrukce, ale pouze uvnitř;
- nevyjadřují závislostní syntaktické vztahy (topos, komplement, přívlastek apod.)
- fonotakticky se pojí k předcházející NP

派生語 Derivace

Výrazy, jež vyjadřují akce či procesy, např. 勉強^{べんきょう} ('studium'), 掃除^{そうじ} ('úklid'), 旅行^{りょこう} ('cestování'), 買い物^{か もの} ('nakupování'), コピー ('kopírování, kopie'), スキー ('lyžování, lyže') aj., jsou klasifikovány jako **verbální substantiva** (VS). Lexikálně sice mají substantivní profil, ale je možno je použít ve slovesné konstrukci s „formálním“ slovesem する. Výsledkem derivace jsou pak slovesa, jež mají pádovou valenci a lze je užívat v procesních predikacích.

- 勉強^{べんきょう} → 勉強する ('bude studovat')
- 掃除^{そうじ} → 掃除する ('uklidí')
- 旅行^{りょこう} → 旅行する ('bude cestovat')
- 買い物^{か もの} → 買い物する ('bude nakupovat')
- コピー → コピーする ('(z)kopíruje')
- スキー → スキーする ('lyžuje')
- ...

Složená slovesa konstrukce [VS-suru] mohou utvářet různé typy predikačních konstrukcí. Níže uvádíme dva příklady užití v tranzitivních konstrukcích:

妹^{いもうと}も日本語^{にほんご}を勉強^{べんきょう}します。 'Má sestra bude taky studovat japonštinu.'

部屋^{へや}を掃除^{そうじ}しました。 'Pouklízel jsem pokoj.'

Verbální substantiva bývají nejčastěji složeniny sinojaponských morfémů. Většinou jednomu z nich odpovídá také původní japonské sloveso. Srov. např.:

- 勉強^{べんきょう} → 勉^{つと}める ('vynaloží úsilí')
- 掃除^{そうじ} → 除^{のぞ}く ('odstraní')

Především od období po 2. světové válce je však lexikum japonštiny intenzivně obohacováno primárně lexikálními prostředky z angličtiny, které také mají mnohdy charakter VS. Tento mechanismus obohacování lexika je stále živý a produktivní, přestože výsledný japonský výraz může být oproti anglickému originálu významově posunutý (viz např. sémantické „zúžení“ výrazu チャット, jež oproti výrazu *chat* v angličtině odkazuje pouze k písemné komunikaci na internetovém chatu, nebo případ výrazu デート, který – na rozdíl od anglického výrazu *date* – neoznačuje datum, ale pouze intimní schůzku, rande).

- *download* → ダウンロード → ダウンロードする

表現 **Výrazivo**

1. Konstrukce se slovesy pohybu *kuru* a *iku*

Prototypickými slovesy pohybu jsou slovesa 来る a 行く (obě se běžně vyskytují rovněž v zápise kanou, sloveso 行く pak zřídka též ve tvaru ゆく). O nepravidelném ohýbání slovesa *kuru* bylo pojednáno v oddíle 4b (na str. 12). Sloveso *iku* má nepravidelný prostý kladný minulý tvar: 行く → 行った. Obě slovesa lexikálně označují pohyb subjektu z určitého místa na jiné (bez rozlišení způsobu pohybu, srov. s českým „přijde“ vs. „přijede“). Užití obou sloves je vázáno na dichotomii *uči* a *soto*. Směřuje-li pohyb subjektu do prostoru *uči* mluvčího, je vyjádřen slovesem *kuru*. Směřuje-li pohyb do prostoru *soto*, je vyjádřen slovesem *iku*.

Př.: 友達ともだちが来きます。 ‘Přijdou kamarádi.’

友達ともだちが行いきます。 ‘Půjdou tam kamarádi.’

Jak vyplývá z příkladů výše, konstrukce se slovesy pohybu vyjadřují pohybující se subjekt komplementem pádu *ga*, tj. [NP *ga*]. Ve valenci sloves tohoto typu se nevyskytuje procesní objekt, tj. komplement pádu *o* ([NP *o*]). Mohou se zde však vyskytovat jiné komplementy:

Aktanty:

- [NP *ni*] → <cíl pohybu> Např.: 学校がっこうに行いきます。 ‘Půjdu do školy.’
- [NP *e*] → <směr pohybu> Např.: 学校へ行いきます。 ‘Půjdu ke škole.’
- [NP *kara*] → <počáteční bod pohybu> Např.: チェコきから来きました。

Sekundární komplementy:

- [NP *ni*] → <čas, časový bod> Např.: 九時くじに行いきます。 ‘Půjdu tam v 9.’
- [NP *de*] → <prostředek> Např.: 車くるまで来きました。 ‘Přijel jsem autem.’

Slovesa pohybu mohou být tvořena též derivací z verbálních substantiv, např. 旅行りょこう → 旅行する (‘cestuje’). Další slovesa pohybu budou vyložena v dalších lekcích.

2. Reprezentativní výčet jmenných entit

Konstrukce s paralelní partikulí や vyjadřují reprezentativní, potenciálně neuzavřený výčet jmenných entit. Vyskytují se proto fakultativně v doprovodu výrazů 例たとえなどば (‘například’) či 等など (‘a tak dále’, ‘a tak podobně’). Viz následující příklady:

スーパーで野菜^{やさい}や肉^{にく}やビール^{など}等^かを買いました。

‘V supermarketu jsem koupil zeleninu, masu, pivo a podobné věci.’

日本の車^{にほんくるま}は例^{たと}えばトヨタやホンダです。

‘Japonská auta jsou například Toyota, Honda aj.’

Připojuje-li se výraz *nado* za komplement pádu *ga* či pádu *o*, může být pádová partikule vynechána. Přítomnost pádové partikule označuje vyšší míru fokalizace.

新聞^{しんぶん}を^よ読みます。 → 新聞^{しんぶん}や雑誌^{ざっし}など読みます。

‘Čtu noviny.’

‘Čtu noviny, časopisy apod.’

先生^{せんせい}が^よ来ました。 → 先生^{せんせい}やケンさんや朝子^{あさこ}さんなど来ました。

‘Přišel pan profesor.’

‘Přišel pan profesor, Ken, Asako a další.’

5a 単語 Základní slovní zásoba

Slovesa 動詞

おもう	思う	myslí(m) si
きく	聞く	slyší, poslouchá
かう	買う	koupí, kupuje
よむ	読む	čte, přečte si
かく	書く	píše
はなす	話す	mluví
やすむ	休む	odpočine si; vezme si volno
のむ	飲む	pije, vypije
たべる	食べる	jí, pojí, sní
みる	見る	podívá se
おきる	起きる	vstává, vstane, (vz)budí se
ねる	寝る	(pů)jde spát

Verbální substantiva サ 変名詞

べんきょう	勉強	studium, studování
べんきょうする	勉強する	bude studovat
そうじ	掃除	úklid, uklízení; vysávání
そうじする	掃除する	uklidí; povysává
かいもの	買い物	nákup, nakupování
かいものする	買い物する	udělá nákup
コピー		kopie, kopírování
コピーする		zkopíruje

スキー		lyže, lyžování
スキーする		lyžuje
りょこう	旅行	cesta, cestování
りょこうする	旅行する	cestuje
Objekty	<small>もの</small> 物、 <small>たいしょう</small> 対象	
しんぶん	新聞	noviny
ざっし	雑誌	časopis
きじ	記事	článek (novinový...)
レポート		seminární práce
ろんぶん	論文	vědecká studie
ぶんぽう	文法	gramatika
ジャズ		jazz
ロック		rock
Jポップ		J-pop
クラシック (おんがく)		klasika, klasická hudba
みんぞくおんがく	民俗音楽	lidová hudba
のみもの	飲み物	nápoj
ソフトドリンク		nealkoholický nápoj
おさけ	お酒	alkoholický nápoj; sake
ニュース		zprávy, novinky
おはし	お箸	jídelní hůlky
スプーン		lžíce
フォーク		vidlička
ナイフ		nůž

Пříslovce ふくし
副詞

すこし	少し	trochu, v malé míře
ちよっと	一寸	trošku, poněkud
たくさん	沢山	hodně, mnoho
ゆっくり		pomalou, v klidu
もう		už
いつも		vždy, vždycky
よく		často, s vysokou frekvencí
たいてい	大抵	obvykle
ときどき	時々	občas, čas od času
たまに		zřídka, s nízkou frekvencí
ぜんぜん	全然	vůbec

 Výrazy pro časový údaj じかん ひょうげん
 時間の表現

まいあさ	毎朝	každé ráno
まいばん	毎晩	každý večer
まいにち	毎日	každý den
まいしゅう	毎週	každý týden
まいつき	毎月	každý měsíc
まいとし	毎年	každý rok
けさ	今朝	dnes ráno
こんばん	今晚	dnes večer
こんや	今夜	dnes v noci
ゆうがた	夕方	večer, podvečer
しゅうまつ	週末	víkend
さいきん	最近	poslední dobou

Měsíce 月^{つき}

いちがつ	一月	leden
にがつ	二月	únor
さんがつ	三月	březen
しがつ	四月	duben
ごがつ	五月	květen
ろくがつ	六月	červen
しちがつ	七月	červenec
はちがつ	八月	srpen
くがつ	九月	září
じゅうがつ	十月	říjen
じゅういちがつ	十一月	listopad
じゅうにがつ	十二月	prosinec

5b 単語 Doplnující slovní zásoba

Ovoce a zelenina aj. くだもの やさい 果物と野菜など

にんじん		mrkev
ネギ		pór
たまねぎ	玉ねぎ	cibule
いも	芋	brambora, hlíza
	じゃがいも	brambory
	さつまいも	sladké brambory <i>sacumaimo</i>
キャベツ		zelí
トマト		rajče
ピーマン		paprika
きゅうり		okurek
なす	茄子	lilek (baklažán)
セロリ		celer
ハクサイ	白菜	pekingské zelí
だいこん	大根	bílá ředkev
レタス		salát
ほうれんそう	ほうれん草	špenát
パセリ		petržel
にんにく		česnek
ビート		řepa
かぼちゃ	南瓜	dýně
トウモロコシ		kukuřice

りんご	林檎		jablko
なし	梨		japonská hruška, <i>naši</i>
	(せい) ようなし	(西) 洋梨	hruška (západní druhy)
さくらんぼ			třešně
	スミミザクラ		višně
もも	桃		broskev
アプリコット、あんず		杏子	meruňka
プルーン、プラム			švestka
いちご	苺		jahoda
パイナップル			ananas
レモン			citron
オレンジ			pomeranč
みかん	蜜柑		mandarinka
ライム			limetka
ゆず	柚子		<i>juzu</i>
ぶどう	葡萄		hroznové víno
うめ	梅		„slíva“ <i>prunus mume</i>
かき	柿		tomel, kaki
すいか	西瓜		vodní meloun
	メロン		cukrový meloun
バナナ			banán

6 本文 Hlavní text

こうはい てがみ
後輩の手紙

はいけい
拝啓

ご無沙汰しています。最近 はちょっと涼しくなりましたが、お元気ですか。

さて、私は、今、チェコにいます。先月、チェコのモラヴィア地方のブルノ市に来ました。チェコ語のサマースクールがあります。忙しいですが、とても楽しいです。毎日七時に起きます。午前のクラスは文法のクラスです。たいてい

十二時に昼ご飯を食べます。午後のクラスで色々な練習をします。週末は、よくチェコのおいしいビールを飲みます。たまに夜一時に寝ます。

今週の月曜日に新しい文法を勉強しました。ちょっと難しかったです、

私はチェコ語が大好きです。チェコの文学も勉強しました。先週ミラン・クン

デラの『冗談』をチェコ語で読みました。とても面白かったですよ。来週か

再来週はチェコの文化を少し勉強すると思います。プラハやオロモウツに行き

ます。オロモウツもとてもきれいな町だと聞きました。楽しみにしています。

それでは、来週も手紙を書きますね。秋子先輩、日本はとても暑いと聞きま

した。お体にお気をつけてください。

けいぐ
敬具

れいわがんねん
令和元年 8月4日

中田あい子

上田秋子様

注： 手紙 = dopis; 地方 = region; 会話 = konverzace; 練習 = cvičení; 新しい = (je) nový;
冗談 = žert; 楽しみにしています。 = Těším se. (idiom)

朝子の日記

11月11日～14日

月曜 今日(きょう)はいい天気(てんき)でした。朝(あさ)7時半(じはん)に起(お)きました。朝(あさ)ごはんは、パンと卵(たまご)を食(た)べました。バスで学(がっこう)校(こう)に行(い)きました。英(えいご)語(ご)の授(じゆぎょう)業(ぎやう)でテ(テ)ス(ス)ト(ト)が有(あ)りまし(まし)た。週(しゅうまつ)末(まつ)、あ(あ)ま(ま)り勉(べんきょう)強(きやう)し(し)ま(ま)せ(せ)ん(ん)で(で)し(し)た(た)が(が)、大(だいじようぶ)丈(じやうぶ)夫(ぶ)だ(だ)と(と)思(おも)い(い)ま(ま)す(す)。

火曜 夜(よる)は雨(あめ)だ(だ)った(った)と(と)思(おも)い(い)ま(ま)す(す)が(が)、今(けさ)朝(あさ)も(も)ま(ま)た(た)い(い)い(い)天(てんき)気(き)で(で)し(し)た(た)。今(けさ)日(にち)は電(でんしゃ)車(しゃ)で大(だいがく)学(がく)に(に)行(い)き(き)ま(ま)し(し)た(た)。コ(コンビ)ニ(ニ)で(で)お(お)弁(べんとう)当(とう)を(を)買(か)い(い)ま(ま)し(し)た(た)。十(じゅうにじ)二(に)時(じ)に(に)研(けんきゆうしつ)究(きゆう)室(しつ)で(で)食(た)べ(べ)ま(ま)し(し)た(た)。チェ(じん)コ(コ)人(にん)の(の)ヤ(や)ン(ん)さ(さん)ん(ん)も(も)い(い)ま(ま)し(し)た(た)。ち(ち)ょ(ょ)っ(っ)と(と)チェ(りょうり)コ(コ)の(の)料(りょうり)理(り)に(に)つ(つ)い(い)て(て)話(わ)し(し)ま(ま)し(し)た(た)。面(おもしろ)白(しろ)か(か)った(った)で(で)す(す)。午(ごご)後(ご)は(は)バ(ばん)イ(イ)ト(ト)を(を)し(し)ま(ま)し(し)た(た)。晚(ばん)ご(ご)は(は)ん(ん)を(を)近(ちか)い(い)井(どんぶり)屋(や)で(で)食(た)べ(べ)ま(ま)し(し)た(た)。十(じゅういちじ)一(いち)時(じ)に(に)寝(ね)ま(ま)し(し)た(た)。

水曜 今日(けふ)も(も)電(でんしゃ)車(しゃ)で(で)行(い)き(き)ま(ま)し(し)た(た)。電(でんしゃ)車(しゃ)の(の)中(なか)で(で)雑(ざっし)誌(じ)を(を)読(よ)み(み)ま(ま)し(し)た(た)。面(き)白(しろ)い(い)記(き)事(じ)が(が)あ(あ)り(り)ま(ま)し(し)た(た)。昼(しゆくどう)ご(ご)は(は)ん(ん)を(を)食(しょくどう)堂(どう)で(で)食(た)べ(べ)ま(ま)し(し)た(た)。メ(メキシコ)キ(キ)シ(シ)コ(コ)料(りょうり)理(り)の(の)タ(た)コ(コ)ス(ス)で(で)し(し)た(た)。初(はじ)め(め)て(て)食(た)べ(べ)ま(ま)し(し)た(た)。タ(た)コ(コ)ス(ス)は(は)お(お)箸(はし)で(で)食(た)べ(べ)ま(ま)せ(せ)ん(ん)。手(て)で(で)食(た)べ(べ)ま(ま)す(す)。と(と)と(と)も(も)美(お)味(い)し(し)か(か)った(った)で(で)す(す)。午(ごご)後(ご)は(は)、ち(ち)ょ(ょ)っ(っ)と(と)デ(デ)パ(パ)ー(ー)ト(ト)で(で)買(か)い(い)物(ぶつ)し(し)ま(ま)し(し)た(た)。き(き)れ(れ)い(い)な(な)シャ(シャ)ツ(ツ)を(を)買(か)い(い)ま(ま)し(し)た(た)。夜(ちゆうごく)は(は)テ(テ)レ(レ)ビ(ビ)を(を)見(み)ま(ま)し(し)た(た)。中(ちゆうごく)国(こく)の(の)映(えい)画(が)で(で)し(し)た(た)。中(ちゆうごく)国(こく)の(の)映(えい)画(が)は(は)最(さい)近(きん)と(と)も(も)い(い)い(い)と(と)聞(き)き(き)ま(ま)し(し)た(た)が(が)、水(すい)曜(ぎょう)日(にち)の(の)映(えい)画(が)は(は)あ(あ)ま(ま)り(り)よ(よ)く(く)な(な)か(か)った(った)で(で)す(す)。

木曜 今(けふ)朝(あさ)の(の)朝(あさ)ご(ご)は(は)ん(ん)は(は)お(お)に(に)ぎ(ぎ)り(り)で(で)し(し)た(た)。午(ごぜん)前(ぜん)、ア(ア)メ(メ)リ(リ)カ(カ)人(にん)の(の)ケ(ケ)イ(イ)ト(ト)さ(さん)ん(ん)が(が)研(けん)究(きゆう)室(しつ)に(に)来(き)ま(ま)し(し)た(た)が(が)、佐(さ)藤(とう)君(くん)が(が)い(い)ま(ま)せ(せ)ん(ん)で(で)し(し)た(た)。近(ちか)く(く)の(の)ス(ス)ー(ー)パ(パ)ー(ー)で(で)買(か)い(い)物(ぶつ)を(を)し(し)た(た)と(と)思(おも)い(い)ま(ま)す(す)。佐(さ)藤(とう)君(くん)は(は)、最(さい)近(きん)、よ(よ)く(く)食(た)べ(べ)ま(ま)す(す)。ケ(ケ)イ(イ)ト(ト)さ(さん)ん(ん)は(は)自(じ)分(ぶん)の(の)こ(こ)と(と)を(を)話(わ)し(し)ま(ま)し(し)た(た)。と(と)と(と)も(も)頭(あたま)が(が)い(い)い(い)女(おんな)の(の)子(こ)だ(だ)と(と)思(おも)い(い)ま(ま)す(す)。ス(ス)ポ(ポ)ー(ー)ツ(ツ)も(も)よ(よ)く(く)し(し)ま(ま)す(す)。バ(バ)ス(ス)ケ(ケ)ツ(ツ)ト(ト)ボ(ボ)ー(ー)ル(ル)や(や)バ(バ)レ(レ)ー(ー)ボ(ボ)ー(ー)ル(ル)や(や)サ(サ)ツ(ツ)カ(カ)ー(ー)な(な)ど(ど)が(が)上(じようず)手(て)で(で)す(す)。本(ほん)当(とう)に(に)素(す)敵(てき)で(で)す(す)。

注： NP について = o NP; 初(はじ)め(め)て(て) = poprvé; ス(ス)ポ(ポ)ー(ー)ツ(ツ) = sport; バ(バ)ス(ス)ケ(ケ)ツ(ツ)ト(ト)ボ(ボ)ー(ー)ル(ル) = košíková (basketbal); バ(バ)レ(レ)ー(ー)ボ(ボ)ー(ー)ル(ル) = odbíjená (volejbal); サ(サ)ツ(ツ)カ(カ)ー(ー) = kopaná (fotbal)

7 会話 Dialog

Asako se baví s Kate, která přišla do seminární pracovny profesora Jošidy.

朝子: ケイトさんは、週末しゅうまつにたいてい何なにをしますか？

Kate: そうですね。たいてい家うちでテレビをみみますね。時々本ときどきほんか雑誌ざっしも読よみますけど。

朝子: そうですね。どの番組ばんぐみがお好きすですか？

Kate: 料理りょうりの番組とスポーツの番組が好きです。日本にほんの料理の番組ばんぐみが特とくにおもしろおもしろいですね。

朝子: そうですね。私わたしもよく見ますね。

Do hovoru vstupuje Jan, který byl celou dobu v seminární pracovně přítomen.

Jan: 料理はなしの話はなしですか？私は日本料理だいすが大好きすし さしみです。お寿司すしや刺身さしみなど大好きです。

朝子: そうですね。生魚なまぎかなですね。チェコでも生魚を食べますか？

Jan: 普通ふつうは食べません。でも、最近さいきん、チェコにも寿司屋すしやがありますよ。

Kate: そうですね、寿司はグローバルの料理だと思おもいますね。私はあまり食べませんが。

朝子: 納豆なっとうとか日本酒にほんしゅとかはどうですか？

Kate: 私はお酒さけを飲のみませんが、梅酒うめしゅはとても美味おいしいと聞ききましたね。

Jan: 私は納豆なまぎかなも大好きです。毎日まいにち食べます。

注: 番組ばんぐみ = program, pořad; 話はなし = povídání, rozhovor; 生魚なまぎかな = syrová ryba; 普通 = obvykle, běžně; 納豆なっとう = *nattó* (fermentované sójové boby); 日本酒にほんしゅ = japonské sake; 梅酒うめしゅ = slivový macerát

8 まとめ Shrnutí

Zvládnutí učiva Lekce IV zahrnuje následující látku:

1. Vnořené propozice

- Funkce: vyjádření domněnky, obsahu slyšeného
- Forma: propozice s prostým tvarem predikativu, partikule *to*, sloveso slyšení či domnívání v přísudkovém tvaru. [PROP *to omoimasu*], [PROP *to kikimašita*]

2. Slovesné tvary

- Funkce: prototypicky přísudkové funkce
- Forma: tvary zdvořilé a prosté (pro užití v propozicích), kladné, záporné, minulé a neminulé, v závislosti na slovesném paradigmatu

3. Slovesné konstrukce

- Funkce: vyjádření afirmace či negace aktivní (procesní) predikace a její ukotvení v čase (ve vztahu k okamžiku promluvy)
- Forma: přísudkové tvary sloves a valenční doplnění primárními aktanty (subjekt, objekt aj.) v závislosti na konkrétní konstrukci – komplementy, tj. [NP *ga/o*] apod.

4. Modifikace slovesných konstrukcí

- Funkce: rozvíjení obsahu slovesa nebo modifikace celé procesní konstrukce; vyjádření způsobu či frekvence realizace dané akce; ukotvení predikace v čase
- Forma: adverbia/substantiva v různých adverbiálních pozicích ve větě

5. Doplnění slovesných konstrukcí

- Funkce: valenční doplnění slovesné predikace; ukotvení predikace v čase, vyjádření lokace procesu/akce, prostředku realizace akce apod.
- Forma: komplementy, tj. konstrukce [NP *ni*], [NP *de*]

6. Paralelní spojování substantiv

- Funkce: utváření komplexních NP (větných členů) složených z několika substantiv v různých typech paralelních vztahů
- Forma: konstrukce [NP *to* NP], [NP *ja* NP], [NP *ka* NP]

9 決まり文句 Frazeologie

I. Udávání data, dny, měsíce, roky

Japonština udává datum v posloupnosti údajů: [rok][měsíc][den]. Rok může být udán buď v západním letopočtu nebo v japonském počítání (s využitím ér *nengó*). Např. rok rozdělení Československa a vznik samostatné České a Slovenské republiky (1993) je buď 1993 年 (*Sen kjúhjaku kjúdžú sannenn*) nebo 平成 5 年 (*Heisei gonenn*). Výrazy pro měsíce jsou součástí základní slovní zásoby této lekce (viz str. 34). Výrazy pro dny v měsíci mezi 1. a 10. vychází z původních japonských tvarů:

1. 一日 *cuitači*
2. 二日 *fucuka*
3. 三日 *mikka*
4. 四日 *jokka*
5. 五日 *icuka*
6. 六日 *muika*
7. 七日 *nanoka*
8. 八日 *jóka*
9. 九日 *kokonoka*
10. 十日 *tóka* (kanou zapisováno とおか)

Pozn.: Výraz *cuitači* reflektuje tradiční solárně-lunární vnímání měsíců (*cuitači*, původně „*cukitači*“ označovalo „nástup měsíce“).

Výrazy pro další dny v týdnu využívají sinojaponská čtení znaků, a to s výjimkou dnů, jež obsahují číslovku 4 a 20. dne, který bývá označován idiomatically jako *hacuka* (zapisováno 二十日 nebo 20 日). Pozn.: Japonské – oproti sinojaponskému – pojmenování lze ve výjimečných případech nalézt i u výrazu pro 30. den = *misoka*, dnes však již spíše jen ve specifickém idiomatickém užití.

11. 十一日 *džúičiniči*
12. 十二日 *džúniniči*
13. 十三日 *džúsanniči*
14. 十四日 *džújokka*
- ...
24. 二十四日 *nidžújokka*

Konkrétní datum, např. „6. února 1934“, může tedy být japonsky zapsáno jedním z následujících dvou způsobů:

1934 年 2 月 6 日 *sen kjúhjaku sandžú jonen nigacu muika*

昭和 9 年 2 月 6 日 *Šówa kjúnen nigacu muika*

Pozn.: Výrazy pro rok s číslicí 9 mohou mít dvojí čtení: *kjúnen* a *kunen*.

První rok nové éry bývá označován idiomatickým výrazem ^{がんねん}元年.

II. Formální dopisy

Přestože e-mailová komunikace v dnešní době hraje zásadní roli, v japonském prostředí ještě stále přetrvává významná role dopisů. Podoba formálních dopisů se přitom řídí ustálenými normami. Ty zahrnují jak specifické jazykové výrazy, tak také grafické rozložení textu a jeho jednotlivých součástí v prostoru dopisního papíru. Normy se liší pro vertikálně a horizontálně psané dopisy. Struktura formálního dopisu obsahuje následující prvky:

1. Úvodní výraz – dvouznaková sinojaponská složenina, která tvoří pár s uzavíracím výrazem; dvojice úvodního výrazu a uzavíracího výrazu se volí na základě funkce dopisu či vztahu pisatele k adresátovi. Běžným úvodním výrazem je ^{はいけい} 拝啓 či ^{はいてい} 拝呈, neužívá se výrazů typu こんにちは.
2. Sezónní pozdrav – fráze (v základu příslovečná), která odkazuje na klimatické podmínky v době psaní dopisu (viz klimatická vnímavost v lekcii II, str. 38). Pro každý měsíc existuje specifický sezónní výraz, např. výrazy jako ^{しんりよく} 新緑 ^{こう} の 候 ('v období mladé zeleně') pro květen, ^{ざんしよ} 残暑 ^{こう} の 候 ('v období doznívajícího horka') pro srpen apod., tato část však může být též personalizována. Součástí sezónního pozdravu je vyjádření zájmu o zdraví a prosperitu adresáta.
3. Pozdrav s omluvou – fráze, jíž se pisatel omlouvá za delší odmlku. Typickým příkladem je výraz ^{ぶさた} ご無沙汰 しています。 nebo ^{ぶさた} ご無沙汰 しております。 ('Omlouvám se, že o sobě dávám vědět po tak dlouhé době.')
4. Hlavní text – představuje hlavní stať, začíná na novém řádku/sloupci s odsazením jednoho znaku a spojkou さて、 na začátku. Je dělen do tematických odstavců.
5. Ukončovací text – část, v níž pisatel vyjadřuje přání pevného zdraví a prosperity adresáta a projevuje zájem o udržení trvajících vztahů. Běžné bývají závěrečné fráze typu ^{こんご} 今後 ^{ねが} ともどうぞよろしくお願 います。 ('I do budoucna prosím o to, abyste mi zachovali svoji přízeň').

6. Uzavírací výraz – váže se k úvodnímu výrazu a slouží místo závěrečného pozdravu (výrazů typu さようなら se neužívá). Běžným uzavíracím výrazem je 敬具^{けいぐ} či 敬白^{けいはく}.
7. Datum – datum sepsání dopisu; píše se v levé části listu (při horizontální orientaci) či horní části listu (při vertikální orientaci).
8. Jméno či afiliace pisatele – píše se v pravé části listu (při horizontální orientaci) či spodní části listu (při vertikální orientaci).
9. Jméno adresáta – píše se na závěr ve spodní části listu (při vertikální orientaci). Při horizontální orientaci může být situováno též v horní části listu (nad úvodním výrazem). Standardně se užívá osobnostního sufixu 様^{さま}.

Normám podléhá taktéž psaní obálek. Odlišnosti v normě existují v závislosti na typu či účelu dopisu. Formální dopisy většinou předpokládají užívání specifického formálního a interpersonálního stylu, který zatím není předmětem výkladu. Je však vhodné mít představu o obecných formálních náležitostech, coby projevech jazykových *kata* v japonštině.

10 文化・社会 Kultura a společnost

Osobní přeprava v Japonsku

Co do počtu přepravených cestujících (převáděno na kilometry) je nejvýznamnějším vnitrostátním prostředkem automobilová doprava. Na druhém místě figuruje doprava železniční, výrazně menší roli hraje doprava lodní a letecká. Automobilovou dopravu podporuje především vysoký poměr zpevněných (vyasfaltovaných, vybetonovaných apod.) státních a prefekturních dálnic (*kósoku dóro*). Světově nejvyšší počet automobilů v poměru k ploše se v Japonsku negativně projevuje mj. množstvím dopravních nehod (*kócú džiko*) a znečištění ovzduší emisemi.

Zcela zásadní je význam železniční sítě. Zhruba 80 % z více než 27 tisíc kilometrů železničních tratí spravuje firma Japan Railways Group. Firma byla v roce 1987 (tehdy jako Japan National Railways) v rámci privatizace rozdělena do šesti regionálních společností pro osobní dopravu (JR Central, JR West, JR East, JR Shikoku, JR Kyushu a JR Hokkaido, každá společnost využívá logo odlišné barvy) a jedné společnosti nákladní. Počátky japonské železniční dopravy sahají do roku 1872, kdy svůj provoz zahájila trať mezi tokijskou čtvrtí Šinbaši a Jokohamou. Za další zásadní milník v železniční přepravě pak lze označit zprovoznění trati *šinkansen* („nová kmenová trať“) mezi Kjótem a Tokiem v roce 1964 (při příležitosti konání letních olympijských her). Vysokorychlostní koridorová trať *šinkansen* v současnosti dosahuje délky přes 2.700 km, je rozdělena na sedm regionálních sítí a moderní soupravy na ní dosahují rychlosti až 300 km/hod. Skrze mosty a podmořské tunely jsou tratí propojeny všechny čtyři hlavní ostrovy. Oněch sedm regionálních sítí představuje *Tókaidó šinkansen* (mezi Tokiem a Šin-Ósakou), *San'jó šinkansen* (mezi Šin-Ósakou a Hakatou), *Tóhoku šinkansen* (mezi Tokiem a Šin-Aomori), *Džóecu šinkansen* (mezi Ómijí a Niigatou), *Hokuriku šinkansen* (mezi Takasaki a Kanazawou), *Kjúšú šinkansen* (mezi Hakatou a Kagošima-Čúó) a *Hokkaidó šinkansen* (mezi Šin-Aomori a Šin-Hakodate-Hokuto). Roční počet přepravených cestujících pak přesahuje 420 milionů osob.

Kromě Japan Railways zajišťuje osobní přepravu v Japonsku také celá řada menších soukromých společností (většinou regionálního charakteru). Především ve velkých metropolitních oblastech, jako je Tokio, Jokohama, Ósaka, Kjóto či Nagoja, fungují také sítě metra. Společně s autobusovou dopravou pak zajišťují především spojení metropolitních center s předměstími. Spíše marginální roli v celkovém obrazu osobní přepravy v současnosti hrají tramvaje (přestože svoji historii v Japonsku mají). V jistém smyslu specifickými osobními dopravními prostředky jsou jednokolejné tratě (např. na Okinawě představuje jednokolejka v městě Naha jedinou železniční trať) či různé druhy lanovek.

Jak již bylo zmíněno výše, malou roli v osobní přepravě hraje lodní přeprava. Kromě výletních vyhlídkových lodí (*júransen*) se využívají především trajekty (*feri*). Lodní doprava je využívána primárně pro průmyslovou a obchodní dopravu. Mezi hlavní japonské přístavy patří Kóbe, Jokohama, Čiba, Nagoja, Ósaka a Kitakjúšú.

Klíčovými uzly letecké dopravy jsou především tokijské letiště Haneda, Kansaiské mezinárodní letiště v Ósace, letiště v Nagoji, Sapporu, Fukuocu, Kóbe či okinawské Naze.

Příloha

Přehled vybraných příkladových sloves a jejich přísudkových tvarů.

Souhlásková slovesa

sloveso	neminulý tvar		minulý tvar	
	kladný	záporný	kladný	záporný
行く	行きます	行きません	行きました	行きませんでした
話す	話します	話しません	話しました	話しませんでした
思う	おもいます	おもいません	おもいました	おもいませんでした
休む	休みます	休みません	休みました	休みませんでした
...

Samohlásková slovesa

sloveso	neminulý tvar		minulý tvar	
	kladný	záporný	kladný	záporný
見る	みます	みません	見ました	見ませんでした
食べる	食べます	食べません	食べました	食べませんでした
起きる	おきます	起きません	起きました	起きませんでした
寝る	ねます	ねません	ねました	ねませんでした
...

Nepravidelná slovesa

sloveso	neminulý tvar		minulý tvar	
	kladný	záporný	kladný	záporný
する	します	しません	しました	しませんでした
来る	来ます	来ません	来ました	来ませんでした
勉強 <small>べんきょう</small> する	勉強 <small>べんきょう</small> します	勉強 <small>べんきょう</small> しません	勉強 <small>べんきょう</small> しました	勉強 <small>べんきょう</small> しませんでした
旅行 <small>りょこう</small> する	旅行 <small>りょこう</small> します	旅行 <small>りょこう</small> しません	旅行 <small>りょこう</small> しました	旅行 <small>りょこう</small> しませんでした
...

Přehled vybraných příkladových sloves a jejich prostých přísudkových tvarů (např. pro užití ve vnořených propozicích; [PROP]と^{おも}思います, [PROP]と^き聞きました apod.).

Souhlásková slovesa

sloveso	neminulý tvar		minulý tvar	
	kladný	záporný	kladný	záporný
行く	行く	行かない	行った	行かなかった
話す	話す	話さない	話した	話さなかった
思う	思う	思わない	思った	思わなかった
休む	休む	休まない	休んだ	休まなかった
書く	書く	書かない	書いた	書かなかった
...

Samohlásková slovesa

sloveso	neminulý tvar		minulý tvar	
	kladný	záporný	kladný	záporný
見る	見る	見ない	見た	見なかった
食べる	食べる	食べない	食べた	食べなかった
起きる	起きる	起きない	起きた	起きなかった
寝る	寝る	寝ない	寝た	寝なかった
...

Nepravidelná slovesa

sloveso	neminulý tvar		minulý tvar	
	kladný	záporný	kladný	záporný
する	する	しない	した	しなかった
来る	来る	来ない	来た	来なかった
勉強 ^{べんきょう} する	勉強 ^{べんきょう} する	勉強 ^{べんきょう} しない	勉強 ^{べんきょう} した	勉強 ^{べんきょう} しなかった
旅行 ^{りょこう} する	旅行 ^{りょこう} する	旅行 ^{りょこう} しない	旅行 ^{りょこう} した	旅行 ^{りょこう} しなかった
...